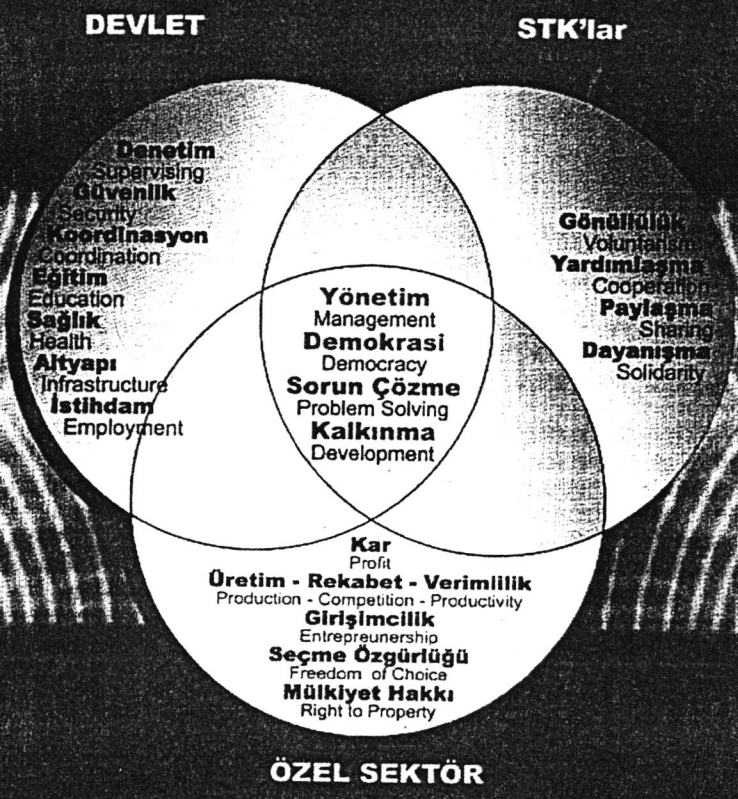
NANCY BELL EVANS
CENTER ON NONPROFITS & PHILANTHROPY

III. ULUSLARARASI STK'LAR KONGRESİ

III. INTERNATIONAL NGO's CONFERENCE

STK - ÖZEL SEKTÖR - DEVLET ETKİLEŞİMİ

THE INTERACTION BETWEEN NGO's PRIVATE SECTOR AND STATE

December 9-10 2006, CANAKKALE / TURKEY

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
BİGA İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

III. ULUSLARARASI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI KONGRESİ

III. INTERNATIONAL NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS CONFERENCE

BİLDİRİLER KİTABI / PROCEEDINGS

STK - ÖZEL SEKTÖR - DEVLET ETKİLEŞİMİ

THE INTERACTION BETWEEN NGO's, PRIVATE SECTOR AND STATE

Yayına Hazırlayanlar **Editors**

Prof. Dr. Ali AKDEMİR — Prof. Ali AKDEMİR
Yrd. Doç. Bünyamin BACAK — Assist. Prof. Bünyamin BACAK
Yrd. Doç. Dr. Ali Şahin ÖRNEK — Assist. Prof. Ali Şahin ÖRNEK
Yrd. Doç. Dr. Suat UĞUR — Assist. Prof. Suat UĞUR

9-10 ARALIK 2006 ÇANAKKALE – TÜRKİYE
Troia Kültür Merkezi

The Proceedings of III. International NGO's Conference

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'ne aittir. Bütün Hakları saklıdır. Kitabın tümü, bölüm /bölümleri Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin izni olmadan elektronik, optik, mekanik veya diğer yollar çoğaltılamaz, dağıtılamaz, basılamaz.

Copyright 2006 by Canakka Onsekiz Mart University.
All rights reserved.
No part of this publication may be reproduced, printed or distributed by any electronical, mechanical or other means without the written permission of the Canakkale Onsekiz Mart University.

© Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ©

Tasarım ve Düzenleme / Typesetting

Ali Şahin ÖRNEK, Ph.D, Assist. Prof.
Suat UĞUR, Ph.D, Assist. Prof.

TÜBİTAK

Kongre TÜBİTAK tarafından desteklenmiştir.

This conference was realised with contributions from TUBITAK (Scientific and Technical Research Council of Turkey).

ISBN 975 - 8100 - 57 - 2

Baskı
Pozitif Matbaacılık
Tel: + 90 312 397 00 31

Kitap İstemi
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Biga İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
Tel: +90 286 335 87 38
Fax: +90 335 87 36
http://biibf.comu.edu.tr

Bildiri kitabında yayınlanan yazıların tüm sorumluluğu yazar(lar)a aittir.

Statements of facts or opinions appearing in the Proceedings of III. International NGO's Conference are solely those of the authors and do not imply endorsement by the Organization Comittee or the publisher

III. ULUSLARARASI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI BİLİM KURULU

III. INTERNATIONAL SYMPOSIUM on the NGO's SCIENCE COMMITEE

Prof. Ali Akdemir	Çanakkale Onsekiz Mart Univ.
Prof. Ramazan Aktas	TOBB E. T. University
Prof. İnal Cem Askun	Anadolu University
Prof. Davut Aydın	Anadolu University
Prof. Nesat Aydın	Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.
Prof. Ramazan Aydın	Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.
Prof. Erol Balkan	Hamilton College
İbrahim Betil	TGV
Assoc. Prof. Christopher Bosso	Northeastern University
Prof. Veysel Bozkurt	Uludag University
Prof. Aydın Cecen	Michigan University
Süleyman Çelebi	DISK
Prof. Fevzi Demir	Dokuz Eylül University
Prof. Toker Dereli	Isik University
Prof. Yıldız Ecevit	METU
Prof. Erol Eren	Istanbul Ticaret University
Prof. Üstün Ergüder	Sabanci University,
Associate Prof. Daniel Faber	Northeastern University
Prof. Nihat Falay	Istanbul University
Prof. Mark J. Gasiorowski	Louisiana State University
Prof. Ramazan Geylan	Anadolu University
Assist. Prof. Simon Peter Gomez	Buffalo State College
Prof. Korel Göymen	Sabanci University
Prof. Mehmet R. Gürkaynak	Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.
Prof. İpek Gürkaynak	Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.
Assistant Prof. Shoba Grung	Conneceticut University
Associate Prof. Ali Halıcı	Baskent University
Prof. Alpaslan Işıklı	Ankara University
Prof. Hanefi Kabasakal	Bogaziçi University
Associate Prof. Stephen Kalberg	Boston University
Assisstant Prof. Naim Kapucu	University of Central Florida
Prof. Zerrin T. Karaman	Dokuz Eylül University
Salih Kılıç	TURK-IS
Prof. Sadık Kırbas	Okan University
Assis. Prof. Nahide Konak	Buffalo State College
Prof. Faik Koray	Louisiana State University
Prof. Türkel Minibaş	Istanbul Üniversity
Prof. Kenan Mortan	Anadolu University
Prof. Tevfik F. Nas	Michigan-Flint University
Prof. İlker Parasiz	CBRT
Prof. Abdul H. Raoof	Buffalo State College
Prof. Sükrü Özen	Baskent University
Prof. Mustafa Özer	Anadolu University
Prof. James Payne	The University of Mississippi
Prof. Esim Erdim Payne	The University of Mississippi
Assoc. Prof. Gordana Rabrenovic	Boston University
Prof. Selami Sargut	Baskent University
Prof. Ahmet Selamoglu	Kocaeli University
Prof. Sarah Slivin	Buffalo State College
Prof. Steven Rathgeb Smith	University of Washington
Prof. Mehmet Şahin	Anadolu University
Prof. Burhan Şenatalar	Bilgi University
Prof. Metin Tas	Uludag University
Prof. Hikmet Timur	Hacettepe University
Prof. Mete Tunçoku	Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.
Prof. İlter Turan	Bilgi University
Salim Uslu	HAK-IS
Assist. Prof. Semail Ülgen Yıldırım	The University of Mississippi
Prof. Nurhan Yentürk	Bilgi University
Prof. Engin Yıldırım	Sakarya University
Prof. Kemal Yıldırım	Anadolu University

III. ULUSLARARASI STK KONGRESİ KONGRE ORGANİZASYON VE KOORDİNASYON KURULU

Genel Koordinasyon

Prof. Dr. Ali AKDEMİR, Başkan
Yrd. Doç. Dr. Oğuz YILDIRIM, Başkan Yrd.
Yrd. Doç. Dr. Bünyamin BACAK, Başkan Yrd.
Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman BENLİ, Başkan Yrd.

Yayın Komisyonu

Yrd. Doç. Dr. Ali Şahin ÖRNEK, Başkan
Yrd. Doç. Dr. Suat UĞUR, Başkan Yrd.
Arş. Gör. Selin TEMEL
Arş. Gör. Cüneyt KILIÇ
Arş. Gör. Burcu SÜMER

Gözden Geçirenler

Kongre Türkçe Bildirileri Ön Değerlendirme Komisyonu

Yrd. Doç. Dr. Bünyamin BACAK, Başkan
Yrd. Doç. Dr. Ali Şahin ÖRNEK
Yrd. Doç. Dr. Suat Uğur
Yrd. Doç. Dr. Mahir GÜMÜŞ
Yrd. Doç. Dr. Halis KALMIŞ
Yrd. Doç. Dr. Mehmet MARANGOZ
Yrd. Doç. Dr. Hikmet YAVAŞ
Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÖRÜN
Yrd. Doç. Dr Sefer ŞENER
Dr. Soner Karagül
Dr. Halil ŞİMŞEK

Kongre İngilizce Bildirileri Ön Değerlendirme Komisyonu

Doç. Dr. Yücel ACER, Başkan
Doç. Dr. İbrahim KAYA
Doç. Dr. Hamit PALABIYIK
Yrd. Doç. Dr. Bestami S. BİLGİÇ
Yrd. Doç. Dr. Sami S. TAN
Okt. Akın ŞAHİN
Okt. Özgür TOPKAYA
Öğr. Elm. Yüksel KORKMAZ

THE THIRD INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON THE NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATION COMMITTEE

General Coordination

Prof. Ali AKDEMİR, Head of the Committee
Assist. Prof. Oğuz YILDIRIM, Deputy Head of the Committee
Assist. Prof. Bünyamin BACAK, Deputy Head of the Committee
Assist. Prof. Abdurrahman BENLİ, Deputy Head of the Committee

Publication Commission

Assist. Prof. Ali Şahin ÖRNEK, Head of the Commission
Assist. Prof. Suat UĞUR, Deputy Head of the Committee
Research Assist. Selin TEMEL
Research Assist. Cüneyt KILIÇ
Research Assist. Burcu SÜMER

Reviewed by:

The Commission for First Evaluation of the Submissions in Turkish

Assist. Prof. Bünyamin BACAK, Head of the Commission
Assist. Prof. Ali Şahin ÖRNEK
Assist. Prof. Suat Uğur
Assist. Prof. Mahir GÜMÜŞ
Assist. Prof. Halis KALMIŞ
Assist. Prof. Mehmet MARANGOZ
Assist. Prof. Hikmet YAVAŞ
Assist. Prof. Mustafa GÖRÜN
Assist. Prof. Sefer ŞENER
Dr. Soner Karagül
Dr. Halil ŞİMŞEK

The Commission for First Evaluation of the Submissions in English

Assoc. Prof. Yücel ACER, Head of the Commission
Assoc. Prof. İbrahim KAYA
Assoc. Prof. Hamit PALABIYIK
Assist. Prof. Bestami S. BİLGİÇ
Assist. Prof. Sami S. TAN
Lecturer Akın ŞAHİN
Lecturer Özgür TOPKAYA
Lecturer Yüksel KORKMAZ

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

VE

YÖNETİM

STRATEJİK YÖNETİM VE MANİPÜLASYON ARACI OLARAK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Yrd. Doç. Dr. Harun DEMİRKAYA
Kocaeli Üniversitesi Gebze Meslek Yüksekokulu
Öğ. Gör. Meral ÇAKIR BERZAH
Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi

Özet

Kuramsal araştırma yöntemiyle ve eleştirel yaklaşımla kaleme alınan bu bildirinin amacı, kaçınılmaz bir süreç gibi sunulan küreselleşme olgusu ile birlikte, sivil toplum kuruluşlarının güçlü devletler tarafından etkin bir stratejik yönetim, organizasyon ve manipülasyon aracı olarak kullanıldığını ve bu durumun hedef ülkelerin yönetim sistemi üzerinde yıkıcı ve yok edici etkilerle sonuçlandığını ortaya koymaktır. Nitekim soğuk savaş döneminden itibaren dünyanın bir çok bölgesinde uygulanan operasyonlarda sivil toplum kuruluşlarının etkin olduğu düşünülmekteydi. Ancak, bu durum, tek kutuplu dünya düzenine geçişle birlikte, özellikle son birkaç yıl içinde sivil toplum kuruluşlarının da etkin rol aldığı operasyonlar sonucu ortaya çıkan yönetim değişiklikleriyle tahmin boyutlarını aşarak, belirgin bir netlik kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Stratejik Yönetim, Yönlendirme, Sivil Toplum Kuruluşu*

NONGOVERNMENTAL ORGANIZATIONS AS A MEANS OF STRATEGIC MANAGEMENT AND MANIPULATION

Abstract

The purpose of this declaration, which has been written in theoretical research method and critical approach, is to establish that, parallel to the globalization phenomenon which has been presented as an unavoidable process for some time, nongovernmental organizations are used as an effective means of strategic management, organization and manipulation by strong states, and that this situation causes adverse and destructive results on the management system of target countries. As a matter of fact, it has been thought that nongovernmental organizations were active during the operations held in many regions of the world since the cold war era. However, together with the transition to the unipolar world order, this situation has gone far beyond any guess and become crystal clear through the management changes caused by the operations in which nongovernmental organizations had an active role especially in the past couple of years.

Key Words: *Strategic Management, Manipulation, Nongovernmental Organizations.*

Giriş

Üçüncü sektör, hükümet dışı kuruluşlar, devlet dışı kuruluşlar, gönüllü kuruluşlar, sivil toplum örgütleri gibi adlarla anılan sivil toplum kuruluşları (STK)' nın niteliklerini belirten farklı yaklaşımlar olsa da tanımlamada çoğunlukla " sivil toplum içinde yer alan kuruluşlar olmaları" üzerinde görüş birliğine varılmaktadır. Sivil toplum ise, devletin dışında kalan ilişkileri ve birliktelikleri, yapıları ifade etmektedir. Daha net bir anlatımla, STK'lara ilişkin tanımlarla görülen ortak özellik bu yapıların merkezi yönetimin (devletlerin-hükümetlerin) dışında yer alması gerektiğidir.

Ancak sivil toplum kuruluşlarını tanımlama çalışmalarında "yönetim dışı", "devlet dışı" ya da "hükümet dışı" olmalarına ilişkin vurguya karşın Antrobus (1987:106'dan aktaran Zapcı:2000:106) birkaç istisna dışında bu kuruluşların devletle doğrudan ilgisi olmayan ancak diğer taraftan hükümetin sağladığı fonlara bağlı, dolayısıyla hükümet siyasalarına duyarlı örgütler olduğunu kaydetmektedir. Antrobus'un saptaması, bu çalışmada üzerinde durulan "STK'ların etki aracı olarak kullanılması" sorunu için önem taşımaktadır. Nitekim, STK'ları tanımlayıcı bir çerçeve oluşturmaya ilişkin çalışmasında Zapcı da (2000:116) STK'ların tanımlasında temel ölçütlerden biri olan bağımsızlık ve kendi kendini yönetmenin, bazı STK'ların devletle olan sıkı ilişkileri yüzünden ortadan kalktığına dikkat çekmektedir. Söz konusu çalışmada sivil toplum kuruluşları yerine "devlet dışı örgütler" (DDÖ) kullanılmakta, devlet dışı örgütleri sınıflandırırken üç ölçütten hareket edilmektedir;

- Yönelimleri açısından DDÖ'ler,
- Operasyon alanları açısından DDÖ'ler,
- Devletle ilişkileri açısından DDÖ'ler.

Bu sınıflandırma çalışmasında sivil toplum kuruluşlarının (devlet dışı örgütlerin) devletle olan ilişkileri açısından ele alınmaları bile "sivil" ya da "devlet dışı" adlandırmasıyla bir manipülasyonu ortaya koymaktadır.

Devletle ilişkileri açısından sivil toplum kuruluşları "özgül devlet dışı örgüt tipleri" olarak ayırt edilmekte ve şöyle sıralanmaktadır:

- Gelişmekte olan ülkelerde hükümetlerin kurduğu ve STK'lara akan fonların bir kısmını kendilerine aktarmayı amaçladığı GONGO'lar (government-organized NGO),
- gelişmiş ülkelerde kurulan ve gelirlerinin büyük bir kısmını kamusal kaynaklardan sağlayan QUANGO'lar (quasi-nongovernmental organizations),
- kredi veren uluslar arası kuruluşların aktardıkları kredilerin kendi amaçları doğrultusunda kullanılması için oluşturdukları DONGO'lar (donor-organized NGO).

Bu çalışmada ise, merkezde yer alan güçlü devletlerin sivil toplum kuruluşlarını bir stratejik yönetim aracı; diğer toplumları kendi çıkar ve beklentileri doğrultusunda düzenlemek için bir etki aracı olarak kullanmaları konu edilmektedir.

Çalışmanın sorunu; sivil toplum kuruluşlarının "sivil" adlandırmasına karşın devletlerden bağımsız olmadıkları ve yaygın şekilde devletlerin etki araçları olarak kullanılması, "sivil" tanımlamasıyla başlayan manipülasyonun, demokrasi ve insan hakları söylemleriyle diğer toplumların içişlerine müdahale etme, aynı zamanda devlet-hükümet dışı algılama nedeniyle devletlerden bağımsız görüntülerinin asıl sorumluyu gözden uzak tutma, dolayısıyla etkili bir stratejik yönetim aracı olarak kullanılmalarıdır. Çalışmada, sivil toplum kuruluşlarının özellikle toplumsal ve siyasi birer etki aracı olarak kullanılmaları, eleştirel yaklaşımla ele alınmaktadır.

1. Stratejik Yönetim Araçları

1.1. Strateji ve Stratejik Yönetim

"Muharebede kuvvetten çok, kuvveti amaca uygun yönetmek önemlidir".
K. Atatürk

Strateji kavramı ve anlayışı ilk çağlardan itibaren, çoğunlukla orduyu kullanma anlamı ile mevcuttur. Bununla birlikte günümüzde strateji kavramı başlangıçtaki askeri anlamının dışına çıkmıştır; milli hayatın her safhasını içine alacak kadar genişlemiştir. Bu gelişime paralel olarak stratejinin tanımlanması da farklı olmuştur. Günümüzde strateji; siyasi amaçlara ulaşmak için güç geliştirme ve kullanma bilim ve sanatıdır (Cömert, 2000:123-161).

İşletme organizasyonunun etkinliği ve verimliliğini sağlamak, rekabet gücü ve karlılığını arttırmak için stratejiler geliştirmek üst yönetimin görevi olarak görülmüştür. Bu nedenle, 1980 yılından itibaren yönetim literatürüne girmiş bulunan stratejik yönetim, üst düzey yönetimin stratejileri planlaması olgusu ile birlikte anılan bir kavram olagelmiştir (Eren, 1990:15). Bu boyutuyla stratejik yönetim, etkin stratejiler geliştirmeye, bunları uygulamaya, uygulama sonuçlarını değerlendirerek, kontrol etmeye yönelik kararlar ve faaliyetler bütünüdür (Dinçer, 1994:22).

Her organizasyonun amaçları ve buna yönelik stratejileri farklı olacaktır. Nitekim, işletme organizasyonu için karlılık ve rekabet edebilirlik amaçlarına yönelik stratejiler belirlenirken, devlet yönetimi için farklı siyasi amaçlar ve bu amaçlara ulaşacak stratejiler belirlenecektir. Uluslararası kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin de bu anlamda farklı amaçları olabilir. İşte strateji bu amaçlarla araçların birbirine bağlanmasıdır. Stratejik yönetim bu bağları güçlendiren eylemler bütünüdür. Kuvvet, zaman, yer ve koşullar değiştikçe amaçlara ulaşan bağlar, yani bir dizi eylemler konsepti de değişecektir. Konuya güçlü devletler açısından yaklaşıldığında, çalışmamızın da konusunu teşkil eden sivil toplum kuruluşlarının, bu eylemler konseptinin en önemli aksiyonerleri haline gelmiş olduğu görülmektedir.

1.2. Uluslararası Stratejik Yönetim Araçları

Son yarım yüzyıldaki gelişmelerle uluslararası örgütlerin, ulusötesi şirketlerin ve sivil toplum örgütlerinin de devletlerin yanı sıra uluslararası ilişkilerde "aktör" konumunda yer aldıkları bilinmektedir. Bu hareket tarzı, uluslararası örgütler ve uluslararası sivil toplum örgütlerinin, uluslararası ilişkilerde güçlü devletlerin diğerlerini düzenlemek, kontrol etmek, yönlendirmek ve müdahale etmek amacına yönelik işlevlerini gözlerden kaçırmayı da sağlamaktadır.

Güçlü devletler ve ulusötesi şirketler gibi aktörlerin, diğerlerini (diğer devletleri) kendi amaçları doğrultusunda yönetmek, yeniden organize etmek, manipüle etmek, kontrol altında tutmak ve nihayet gerektiğinde müdahale etmek amacıyla kullandıkları çeşitli stratejik yönetim araçları bulunmaktadır. Bunlar: Diplomasi, propaganda, örtülü hareketler, uluslararası örgütlerin kullanımı, insani, teknik, ekonomik önlem ve yardımlar, bilim çevreleri ve kültür alışverişi, askeri önlemler olarak sıralanabilir. Bunların kavram, kapsam ve kullanımına çalışmamızda kısaca değinilmektedir. Bunlarla birlikte kullanılabilecek önemli bir stratejik

yönetim aracı da sivil toplum kuruluşlarıdır. STK aracılığıyla yapılan yönlendirmelerin diğer araçların etkisini güçlendirici/bütünleyici olduğu görülmekte ve bu nedenle çalışmamızda ayrıntılı olarak irdelenmektedir.

1.2.1. Diplomasi

Uluslararası politika ve dış politikanın içeriğinden ziyade yürütülme biçimiyle ilgili olan diplomasi; uluslararası politikanın resmi yollarla uygulamaya aktarılması sürecidir (Arı, 1997:297). Bir hükümetin belli konulardaki kanı ve görüşlerini doğrudan doğruya öteki devletlerin karar vericilerine iletmesine dayanan diplomasi (Gönlübol, 2000:112) dar anlamda hükümetlerin resmi temsilcileri aracılığı ile gerçekleştirdikleri bir haberleşmeyi; geniş anlamda bir ülkenin dış politikasında kullanılan çeşitli siyasal etkileme yöntem ve tekniklerini ifade eder. Ancak her türlü haber, bilgi ve belgenin hızla ve sınırsızca üretildiği ve aynı hızla ve sınır tanımadan yayıldığı ve tüketildiği günümüzün küreselleşen dünyasında resmi temsilcilerin yürüttüğü diplomatik faaliyetler daha az önemli hale gelmekte, giderek bilgi ve enformasyonun gerisine düşmektedir.

Bilgi ve enformasyonun dünyaya yayılmasında belirleyici/hakim olan ülkelerin bu enformasyonun içeriğini de kendi amaç ve politikaları doğrultusunda oluşturdukları bir gerçektir. Bu durumda iletişim araçlarının sahiplik ve denetim yetkisini elinde bulunduran ülkeler avantajlı konumunu korurken; merkezdekilerin dışında kalan devletlerin diplomasiyi dünya kamuoyunu etkileyip yönlendirmek için propaganda amaçlı kullanmaları giderek zorlaşmaktadır. Bu nedenle diplomasinin "yerinden bilgi alma, gelişmeleri kaynağında izleme" fonksiyonunun eski önemini taşımadığını, ancak hala devletlerin diğer devletlerde temsilciler bulundurmasının önemli olduğunu ve geniş anlamda "gerekli zemin ve zamanlarda çıkarlarının korunması için" diplomasinin etkili bir araç olduğunu, kabul etmek gerekir.

1.2.2. Propaganda

Propaganda, kanıları, görüşleri ve değerleri kontrol etmek ve son aşamada davranışları belirlenen doğrultuda değiştirmek amacı taşır. Bu amaçla önceden planlanarak, psikolojik teknikleri de içeren sistematik birtakım araç ve semboller kullanarak yürütülen bilinçli bir davranış (Arı, 1997:332) olarak ifade edilebilir.

Propaganda, özü itibariyle insanlık tarihi kadar eskidir. Her devirde siyasi çekişmelerin, ticaret mücadelelerinin ve çıkar gruplarının zorunlu bir silahı olan propagandanın Avrupa'da yaygın kullanımı Katolik kilisesinin misyonerlik çalışmaları esnasında gerçekleşmiştir.

Propaganda 18'inci yüzyılda siyasal anlamlar üretmenin, düşünceleri ve algıları yönlendirmenin, toplumsal değer ve sembolleri üretmenin stratejiler bütünü haline gelmiş, iktidarları meşrulaştırmanın bir aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yönetenlerin halkın rızasını almaya, iktidarlarını meşrulaştırmaya mecbur kaldığı, yalnız şartlar gerektirdiğinde değil her an kamuoyunun desteğine gerek olduğunu anladıkları 19'uncu yüzyıldan itibaren propaganda siyasal iktidarlar için vazgeçilmez bir unsur olarak kabul edilmiştir (Akarcalı, 2003: 14-15).

Günümüzde propaganda kendi ulusal çıkarları doğrultusunda etki oluşturmak amacıyla hükümetler tarafından yoğun olarak uygulanmaktadır. Propagandayı amaçlara ulaşma ve stratejik yönetim aracı olarak gerek kendi ülkelerinde gerekse diğer ülkeler üzerinde kullanan güçler, diğer ülkelerin halklarını o ülkelerde yaşayan etnik veya dini grupları, iktisadi ve sosyal açıdan kendini soyutlanmış hisseden kitleleri etkileyerek, o ülke üzerinde baskı kurmaya ve çıkar elde etmeye çalışmaktadırlar (Arı, 1997: 334).

1.2.3. Örtülü Hareketler

Örtülü hareketler istihbarat toplama faaliyetlerinden farklı kabul edilir; fakat istihbaratı da içinde barındıran ülke menfaati yada uygulayan küresel gücün menfaati için yapılacak gizli her türlü faaliyeti kapsar. Bilinmelidir ki bir dereceye kadar bütün küresel güçler örtülü hareketlere angaje olurlar. Bu geniş kapsama rağmen, terörizm ve teröre destek sağlamak, örtülü hareket kapsamının dışında tutulması gereken hareketlerdir.

Devlet veya küresel güç odakları örtülü organize hareketler için görüş beyan etmezler. Hareketin başarısızlığa uğrayarak açığa çıkması durumunda sorumluluk almazlar. Bu durumlarda suçlamayı kabul etmemek, inkar etmek en yaygın yöntem olarak kullanılır. Örneğin, 1960 yılında o zamanki Sovyetler Birliği tarafından düşürülen Amerikan Merkezi Haber alma Örgütü U-2 casus uçağının, (Kremlin uçağı düşürmüş ve pilotu ele geçirmiş olmasına rağmen) başkan Eisenhower tarafından casus görevinde olduğu inkar edilmiştir (Harp Akademileri, 1996:80-81).

1.2.4. Uluslararası Örgütler

Uluslararası politikada temel aktörler arasında sunulan uluslararası örgütler "asil" ve "güçlü" üyelerinin çıkarları doğrultusunda diğer devletlerin yönetim ve organizasyonuna müdahale edilmesini sağlayan araçlardır (Arı, 1997:58). Bunun en çarpıcı örneği Birleşmiş Milletler'in prensipleri ile açığa çıkmaktadır. Dünya milletlerini bir araya getirip barış ve güvenliği sağlamlaştırarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer sorunlarını tartışmaları amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler'in prensipleri arasında "bütün

üye ülkelerin eşitliği" (Girgin, 1982:81-90) yer almaktadır. Ancak Güvenlik Konseyi kararlarında daimi beş üyenin "veto" hakkı "eşitlik prensibinin" güçlü devletlerin lehine çalıştığını ve kâğıt üstünde bile olmadığını ortaya koymaktadır.

Gerçekte merkezdeki güçlü devletlerin diğerlerini etkileme, yönlendirme, denetleme amaçlarına hizmet eden araçlar olan uluslararası örgütler, "merkezin dışında kalan ülkelerin düzenlenmesi işlevini yerine getirmektedirler" (Kazgan, 1997:48-49). Bu anlamda Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası çarpıcı örneklerdir. IMF'nin yönetiminde ABD, İngiltere, Federal Almanya, Fransa ve Japonya egemendir (Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü, 1998:426). Bu organizasyonlarda, sayıca çoğunluk dahi olsalar, merkez dışında kalan ülkelerin şikayetlerini dile getirmekten başka bir varlık gösteremedikleri bilinmektedir (Kazgan, 1997:48).

1.2.5. İnsani, Teknik, Ekonomik Önlem ve Yardımlar

Ambargo, boykot, abluka gibi önlemler ve diğer ülkelerde bağımlılık ilişkisi yaratmaya yönelik yardımlar şekil itibariyle genellikle dolaylı, ancak, sonuçları itibariyle en etkili politika araçlarıdır. Sadece geniş ve etkili ekonomik olanaklara sahip devletlerin kullanabileceği bir araç olan ekonomik önlem ve yardımlar, yöneltildiği ülkenin iç düzenlemelerine müdahale olanağı sağlamakta ve bağımlılık ilişkisi yaratmaktadır.

Ekonomik önlem ve yardımların bir politika aracı olarak kullanılması genellikle şu amaçlara yöneliktir (Gönlübol:2000:141-Arı:1997:351): Bir devleti ekonomik bakımdan ödüllendirmek veya cezalandırmak, ekonomik bağımlılık ilişkileri kurup etki alanları yaratmak, hedef ülkeyi ekonomik potansiyelden mahrum bırakmaya çalışmak...

Ekonomik önlemler; abluka, boykot, ambargo, kara liste olarak sıralanmaktadır. Bunlar zaman zaman devreye sokularak, karşı tarafın istenilen yönde tutum geliştirmesi veya istenmeyen uygulamalardan vazgeçmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Ekonomik yardımlar ise, günümüzdeki uzun süreli, çok boyutlu çıkarlar elde edilmesine olanak veren şekliyle tam bir "sömürgeleştirme" aracı olarak kullanılmaktadır. Ekonomik yardımları bir siyasal etki aracı olarak kullanan devletlerin başında gelen ABD, "yardımın amacına uygun kullanılması" gibi masum ve iyi niyetli görünen koşulu öne sürerek yaptığı düzenlemelerle karşıdaki devleti baştan bağımlı hale getirmektedir. Bu maddeyi ileri sürerek yardım alan ülkenin kendi kaynaklarının ne şekilde kullanılacağına müdahale eden ABD böylelikle bağımlılık ilişkisini geliştirerek sürdürmeyi başarmakta, yardım alan devlet ise bu yardımla kalkınma yerine sömürge haline gelmenin adımını atmış olmaktadır.

İnsani yardımlar da aynı merkezlerce stratejik hedeflerin elde edilmesi için kullanılmaktadır. Örneğin, 1948 yılından itibaren Amerikan Marshall yardımlarıyla başlayan süreç Türkiye'de misyoner faaliyetlerinin artmasına neden olmuştur. Aynı şekilde 1999 depreminde depremzedelere yabancılar tarafından yapılan yardımın din değiştirme aracı olarak kullanıldığı basına yansımıştır (Bayzan, 2004:9).

1.2.6. Bilim Çevreleri ve Kültür Alışverişi

Objektiflik, tarafsızlık ve saygınlığına ilişkin önkabul dolayısıyla bilim çevreleri, güçlü devletlerin "diğerlerini" etkileme, yönlendirme ve kontrol etmede tarihin hiçbir döneminde ihmal etmedikleri bir unsur olmuştur. Bilim çevrelerinin kontrolü yoluyla diğer toplumlarda istenilen yöndeki değişikliklerin daha etkili ve kalıcı olabilmesi nedeniyle güçlü devletler bilim çevrelerini temel/vazgeçilmez bir politika aracı olarak görmüşlerdir. Güçlü devletlerin rıza sağlamaya duydukları gereksinimin artışına paralel olarak "bilim çevrelerini" bir etki aracı olarak kullanmaya ilişkin yöntemler de gelişmiştir. Bilimsel çalışmaların hangi kaynaklardan finanse edildiği, hangi istikamette yönlendirilmiş olduğu, toplumda olup bitenlerin tamamının gerisinde yer alan bilimin tecrit edilmiş olduğu yolunda bir görüntü verme çabaları bulunduğunu kaydeden Schiller'e göre (1993:25), yansızlığına inanılması istenen bilim, diğer entelektüel faaliyetler gibi cari ekonomik sisteme göbeğinden bağlıdır.

Hem bilimi hem de bilim çevrelerini kullanarak toplumları etkilemede kaynağı ABD olan başarılı yöntemlerden biri "think-tank"tir. Bünyelerinde akademisyenler, siyaset adamları, iş dünyasının tanınmış isimlerinin yer aldığı think-tank'ler Amerikan dış siyasetinin etkili kurumları arasında yer almaktadır (Anonim, 2004). Bu nedenle "think-tank'lerin, ürettiği bilgileri tüketirken tamamen bağımsız olmadıklarını ve manipülasyon amacı taşıdıklarını asla unutmamak gerekiyor.

Benzer bir şekilde Almanya, yurtdışı kültür politikası çerçevesinde, Alman Akademik Değişim Hizmeti (DAAD), Alexander von Humboldt Vakfı (AvH), Alman Araştırma Topluluğu (DFG) gibi aracı örgütlerden yararlanarak öğrenim ve araştırma bursu, konuk öğretim üyeliği ve bilim adamı değişimi yoluyla dünyanın her bölgesine köprüler uzatmakta; bunlarla gönüllü kültür elçileri oluşturmaktadır (Canbolat:1999:108-109).

Bilim aracılığı ile stratejik yönetim sürecine katkı sağlayan önemli enstrümanlardan biri de dildir. Dünya çapında yayınların yüzde 70'inin İngilizce olması, bilgi kaynaklarının bu dilde olması, toplumsal değer yargılarının da bu dilin konuşulduğu merkezin değerler sisteminden etkilenmesi sonucunu getirmektedir.

1.2.7. Askeri Önlemler

Askeri önlemler, küresel güçler tarafından, özellikle ABD tarafından sıklıkla kullanılan bir politika kabul ettirme aracıdır. Askeri önlemler en basit düzeyde sorunlu bölgeye askeri güçlerin sevk edilmesini ve bazı vurucu güçlerin alarma geçirilmesini ihtiva eden, tamamen güç gösterisi amaçlı faaliyetlerle başlar. Bu önlem yeterli olmadığında askeri gözetlemelerin arttırılması, diplomatik ilişkilerin askıya alınması harp ilanından önce atılan son adımlar olarak bilinir. Bu aşamayı geçerek, karantina-ablukaya alma ve limanların mayınlanması söz konusu ise uluslar arası hukuka göre harp ilan edilmiş sayılır. Bu eylemi kısmi ve genel seferberlik ilanı izler. Nihayet askeri güç gönderilmesi muhtemel bir çatışmanın en son uyarı işaretleridir. Bunlar da sonuç vermez ise çatışma kaçınılmazdır. Çatışma, anlaşmazlığın boyutuna ve güçlerin dengesine göre, topyekün savaş boyutlarına kadar ulaşabilir (Harp Akademileri, 1996:83-89).

2. Stratejik Yönetim Aracı Olarak Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları, yasa gereği kurulan meslek kuruluşları, barolar, kooperatiflerden, sendikalardan, çeşitli alanlarda faaliyet göstermek amacıyla organize edilen gönüllü dernek ve vakıf ve inisiyatif ve platformlardan oluşur.

Osmanlı toplumunda esnaf kuruluşu olan loncalar, dinsel örgütlenme modeli olarak tarikatlar ve önemli işlevleri olan hayır kurumları olarak vakıflar sivil toplum kapsamında değerlendirilebilir. Cumhuriyet döneminde sivil toplum kuruluşlarına bakış belli ölçüde siyasi eğilimleri yansıtır. Özellikle çok partili dönemin başlangıcı ile birlikte dinsel özgürlükler, sendikal faaliyetler, insan hakları, çalışma hayatında ve sosyal yaşamda kadın, etnik ve kültürel haklar gibi konularda örgütlenmeler hız kazanmış; bunlar çoğunlukla siyasi partilerin himayesinde gelişmiştir (Çaha, 2003:237-262). 1960'lı yıllardan itibaren, özellikle Avrupa Birliği (AB) ile ilişkiler sürecinde dernek, vakıf ve organizasyonların sayısında patlama yaşanmıştır. Bu patlamada AB ve diğer güçlü devletlerin desteği ve parasal yardımları, bu tür yardımlardan faydalanan STK için önemli bir kuşkuyu da beraberinde getirmiştir. Kuşkuların birinci nedeni, "demokratikleşiyoruz" derken, "ayrışma ve çatışma" ortamına sürüklenme (Özüerman, 2005:514) korkusudur. Bir diğer neden de bu kurumların uluslararası güç odaklarıyla bağlantıları ve ülkede faaliyete gösteren uluslararası STK'dır.

Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları–Hükümetler-dışı Uluslararası Örgütler-NGO'lar (Non-Governmental Organizations) İkinci Dünya Savaşı'nın ardından genişleyen etki alanları ve işlevleri nedeniyle uluslararası politikanın aktörleri arasında kabul edilmektedir (Pazarcı:1989:199). "Hükümet dışı", "hükümetin etkisinden bağımsız", "toplumsal gelişme ve kalkınma amaçlı kuruluşlar" olduğu iddiasıyla uluslararası politikada etkin bir aktör rolü verilen uluslararası sivil toplum kuruluşları NGO'lar gerçekte; merkezin, egemen güç odaklarının etkili bir strateji uygulama aracı işlevini gören örgütlerdir.

Halen NGO'ların sahip olduğu saygınlığın bir arka yüzü de vardır. Günümüzde bu kuruluşların meşruiyeti tartışılmaktadır. Bazı yazarlar NGO'ların hiçbir şekilde devletle rekabet edemeyeceğini öngörmekte iken, diğer bazı yazarlar NGO aracılığı ile gelişmekte olan bir dünya kamuoyundan bahsederler ve NGO'yu devletlere ve uluslararası girişimlere karşı duran bir tür "dünya çapında üçüncü devlet"in temsilcileri olarak görürler (Ryfman, 2006:123).

Kamuoyuna "sivil", "hükümet dışı" "otoriteden bağımsız", "halkın inisiyatifi" olarak sunulup kabul ettirilmeye çalışılan NGO'lar, küresel güç odaklarının demokrasi ve insan hakları söylemiyle oluşturmaya çalıştırdıkları üstyapının etkili birer aracıdırlar. Hedef toplumun sosyo-ekonomik yapısının, politik süreçlerinin analizinde ve yönlendirilmesinde etkin rol üstlenirler (Yılmaz, 2004:27). Bunları kullanarak, diğerlerinin toplumsal ve siyasal yapılarını değiştirmek ve içişlerine müdahale etmek, etkili bir kılıfla sunulabilmektedir.

NGO'ların, küreselleşme sürecinde uluslararası sermayenin serbest dolaşımının önünde engel olarak görülen ulus-devletlerin zayıflatılması amacıyla devreye sokulduğunu kaydeden Hablemitoğlu (2005:13-14), başta ABD, Almanya ve İngiltere olmak üzere merkezde yer alan devletlerin NGO'lara yükledikleri işlevleri şöyle sıralamaktadır:

- Alt kültür kimliklerinin siyasallaştırılması ve etnik karşıtlıklarının belirginleştirilmesi,
- Misyoner faaliyetlerine karşı toplumsal reaksiyonu törpülenmesi,
- Dinsel özgürlükler kapsamında dinler arası diyalog ve hoşgörü söylemleriyle tarikat-cemaat ve benzeri yapılanmalarının farklı hukuklarının yaşama geçirilmesi ve eğitim-öğretim birliğine son veren girişimlerin desteklenmesi,
- Hükümet politikalarını ve kamuoyunu önemli ölçüde etkileme gücüne sahip siyasi parti, meslek odaları, medya kuruluşları, sendika, birlik, vakıf, dernek, cemaatler ve illegal örgütlerin rejim-devlet aleyhine farklı siyasal kamplarda yer alsalar da asgari müştereklerde buluşturulması ve kullanılması,
- Demokratik kitle örgütlerinin süratle NGO'laştırılması ve "sivil itaatsizlik" çağrıları ile kamu düzeni-devlet otoritesi aleyhine başkaldırı refleksinin oluşturulması,
- "Sivil denetim" stratejisi ile devlet kurum ve kuruluşlarının denetlenmesi ve hedeflenen gizli bilgilere doğrudan ulaşılması,
- Baskı grubu olarak, hükümetlerin politikalarının etkilenmesi,

- Resmi ideoloji-sivil ideoloji ayrımı ile mevcut sistemden hoşnut olmayan, ezildiğine, sömürüldüğüne inanan kitlelerin toplumsal dayanışma bağlamında yönlendirilmesi,
- Küresel vatandaşlık kavramının istismar edilerek kullanılması

Küresel ölçekte etkili NGO'ların merkezi konumunda olan ABD bu etkili araçları tasarlarken, Almanya'nın dış politikasında etkili bir şekilde kullanılan "vakıflar" örneğini model almıştır. ABD'ye ilham veren Alman dış politikasının etkili araçları vakıflar da hükümetten bağımsız gibi gözüküp aslında merkezi hükümet, eyaletler ve diğer yerel yönetim birimlerince desteklenmektedir.

Almanya'nın dış politikasında "sınır aşan köprü" olarak da nitelenen "aracı örgütler", Weimar Cumhuriyeti döneminde doğmuş, 2. Dünya Savaşı sonrasında da Federal Almanya'da dışa yönelik kültür politikasının aracı olarak geliştirilip yeniden devreye sokulmuşlardır. Siyasal tanıtım, kültürel enformasyon ve sosyopolitik etkinlikler aracılığı ile çevrede nüfuz alanı yaratmaya yönelik çeşitli politikalar geliştirilmekte (Canbolat:1999:98-103) ve aracı örgütler bu konularda da önemli roller üstlenmektedirler.

Öte yandan Alman parti vakıfları, devlet finansmanlı çok özel NGO'lardır ve Alman dış politikasının önemli bir aracı durumuna gelmişlerdir. Yurt dışında faaliyet gösteren Alman vakıflarının hemen hepsi rejime entegre sorunu olmayan mevcut siyasi partilerin birer yan kuruluşudur. Örneğin; Konrad Adenaeur Vakfı Almanya'nın en büyük partilerinden Hristiyan Demokratik Birliği CDU, Heinrich Böll Vakfı Yeşiller, Friedrich Nauman Vakfı Hür Demokrat Parti FDP, Friedrich Ebert Vakfı Sosyal Demokrat Partisi SPD ile ilişkilidir. Alman Parlamentosu'nda grubu bulunan partilerle bağlantılı bu vakıfların tamamı iktidar-muhalefet ayrımı yapılmaksızın federal hükümetin "Politik Eğitim Fonu"ndan finanse edilmekte ve bu vakıfların yurtdışı faaliyet giderleri de federal hükümet tarafından karşılanmaktadır. Alman hükümetinden resmen yardım alan vakıflar dış ülkelere "hükümet dışı sivil toplum örgütleri" yani NGO olarak takdim edilmektedir. Bu vakıflar gerçekte Alman istihbarat servisi BND'nin kontrolünde çalışan ve tüm masrafları federal bütçeden karşılanan "taşeron" NGO'lardır (Hablemitoğlu:2005:19-20).

ABD'de de diğer ülkelere sorunsuz müdahale yollarını açacak örneği Alman vakıflarının oluşturduğu bilinmektedir. Amerikan çıkarlarına küresel ölçekte yandaş bulma amacıyla soğuk savaş döneminde NED (National Endowment for Democracy- Demokrasiye Ulusal Katkı), soğuk savaştan sonra da 1990'ların ilk yıllarında CDC (Citizen's Democracy Corps-Yurttaş Demokrasisi Kurulu) gibi oluşumlardan yararlanılmıştır. Bu örgütler aracılığı ile bir yandan demokrasi adına propaganda yapılırken, diğer yandan içişlere ve toplumsal dokuya müdahale edilerek bazı bölgelerde terörün alt yapısı hazırlanmıştır. Çeşitli fonların aktarıldığı NED, dünyanın değişik bölgelerinde özellikle Orta Amerika ülkelerinde komünist rejimlerin devrilmesi ve (sözde) demokratik yönetimlerin iktidara gelmelerini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Nikaragua, Panama, Guatemala, El Salvador, Meksika, Granada ve daha birçok ülke NED destekli Amerikan müdahalelerine sahne olmuştur (Canbolat:2002:117).

Merkezde yer alan güçlü devletlerin demokratik bilinç düzeyinin yükseltilmesi, hak gaspının engellenmesi ve birey hakları söylemiyle diğerlerine müdahaleyi kendi politikalarını uygulamak için değerlendirdiklerini kaydeden Canbolat'a göre (2002:117); yurttaş demokrasisi söyleminde kastedilen demokrasi gerçekte kaynakların klasik devlet denetiminden çıkarılarak girişimci bireylere, NGO'lara ve ulus ötesi şirketlere açık hale getirilmesidir.

CIA'nın dış ülkelerde çok kültürlülüğü pekiştirmek için Amerikan üniversitelerinde yoğun bir çalışma başlatmasıyla birlikte kurulan CCF (Congress for Cultural Freedom-Kültürel Özgürlük Kongresi) örgütü, CIA'nın oluşturduğu yayın ve konferans örtüsünü kullanarak dış ülkelerde bağlantılar ağı kurmuştur. Ancak bu tür politik operasyonlarda CIA bağlantısının yarattığı sıkıntılar üzerine tüm dünyada yürütülecek operasyonun finansmanı için özel kuruluşların devreye sokulması planlanmıştır. Böylelikle CIA yerine bu olumsuzlukların aşılmasında Ford Vakfı, Carnegie Vakfı, Rockefeller Vakfı gibi örgütlerin öne çıkması sağlanmış, böylelikle CIA'nın varlığının bilinmesinden dolayı oluşacak sıkıntılar bertaraf edilmiştir (Yıldırım:2005:18-19).

1980'lerde ise dünyadaki gelişmelere paralel, daha etkili ve ikna edici yeni araçların devreye sokulması uygun bulunmuştur. NGO türü örgütlenmeler daha az masrafla daha az riskli ancak etkili sonuçlar alınmasını sağlayacak araçlar olarak belirlenmiştir.

Gerçekten böylelikle; demokrasi, birey hakları, insan hakları söylemiyle diğerlerine müdahale etmek ve denetlemek, bir şekilde kaleyi içten fethetmek, küreselleşmenin önünde engel olan ulus devletleri zayıflatarak etkisiz hale getirmek çok daha kolay mümkün hale gelmiştir.

Bütün bu anlatılar ve yaşanılan deneyimler, STK'nın dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi, Türkiye ve eski Sovyet Cumhuriyetlerinde de darbelere ve tümüyle rejim değişikliklerine varan operasyonlara yol açtığını ortaya koymaktadır. 1980 öncesi yaşanan anarşi ve terör eylemlerinin arka planında öğrenci dernekleri, fikir kulüpleri ve sendikalar gibi STK'nın kullanıldığı bilinmektedir (Özgen, 1982:13-198).

12 Eylül askeri darbesinde en başta CIA olmak üzere, uluslar arası güç odaklarının rolü olduğu 9. cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından itiraf edilmiştir (Cevizoğlu:2005:61).

Bunun gibi, 1980'li yıllardan itibaren Polonya'daki bütünleşme; Macaristan, Çekoslovakya ve Yugoslavya'daki hareketlilikteki artış (Koç ve Tuncer, 2005:485), devlet gücüne karşı muhaliflerin sivil toplum

güçleri olarak örgütlenerek, operasyonel amaçlarla kullanılması ile ortaya çıkan ve değişime götüren süreci başlatan eylemlerdir.

Yine, KKTC'de Temmuz 2000'de oluşturulan "Bu Memleket Bizim Platformu" çerçevesinde yapılan eylemlerin Annan Planı'nın kabulüne ve Aralık 2003 ve Şubat 2005 seçimlerinin manipülasyonuna yönelik olduğu bilinmektedir (Yılmaz, 2006:56-57).

Yakın tarihlerde Sırbistan, Gürcistan ve son olarak birkaç ay önce Ukrayna'da yaşanan "kadife devrim"ler; Kırgızistan'da Akayev hükümetini Batı destekli bir kitle hareketi ile uzaklaştıran "pembe devrim" (Güneş, 2005) sivil toplum kuruluşları da kullanılarak yapılan operasyonlar sonucu yaşanan değişimlerdir.

Bu değişimlerin sonucunda güç odaklarına yakın yönetimler iş başına gelmektedir. Bu yönetimler güç odaklarının beklentilerine önemli ölçüde yanıt vermekte ve onlarla çok sıkı ekonomik ve siyasal işbirliği içine girmektedir. Sonuçta bu durumun son derece anlamlı olduğunu ve asla bir tesadüf olarak algılanmaması gerektiğini ifade etmek gerekir.

Sonuç

Günümüzün küreselleşen (çalışmamızda küreselleşme, dünyasallaşma anlamında değil, merkezde yer alan toplumların küresel gücü sahip olması anlamında kullanılmaktadır) dünyasında birçok kamusal işlevleri nedeniyle yararlı sayılan STK dışında bazı STK'ların, hedef ülkelerin stratejik yönetiminin, manipülasyonunun ve yeniden dizayn edilmesinin aktörleri olduğu belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Güçlü devletler için açık, çoğunlukla gizli amaçların elde edilmesi için, hedef ülkelerin yönetiminde, organizasyonunda, sosyal ve kültürel yapısının değiştirilmesinde ve tümüyle yeniden dizayn edilmesinde bu tür STK'nın birinci derecede rolü ve sorumluluğu vardır.

Bu boyutlarda rol ve sorumluluk üstlenen STK'nın hükümetlerden bağımsız olduğu iddia etmek mantık temelinden yoksundur. Esasen bu kuruluşların hükümetlerden aldığı maddi destekler ve bağlı çalıştıkları kuruluşlarla işbirlikleri, artık "gizli" olmaktan çıkmıştır. Bu duruma rağmen, STK'yı hala hükümet dışı organizasyonlar diye benimseyip desteklemeye devam etmek, gerçekte ne işlev gördüklerini sorgulamaktan kaçınmak ve denetimden uzak tutmak, herhalde yine bu kuruluşlarca organize edilen etkili bir propaganda ve manipülasyon faaliyetinin sonucu olsa gerektir.

Kaynakça

Akarcalı, Sezer (2003), **"2. Dünya Savaşında İletişim ve Propaganda"**, İmaj Yayıncılık, Ankara.

Anonim (2004), "Eğitimde Kilit Nokta", **www.ogretmenlersitesi.com,** 21.04.2004.

Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü (1998), Genişletilmiş Beşinci Baskı, Dünya yayınları, İstanbul.

Arı, Tayyar (1997), **"Uluslararası İlişkiler"**, 2. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.

Bayzan, Ali Rıza (2004), **"Küresel Vaftiz"**, 2.b., IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

Canbolat, İbrahim S (1999), **"Alman Dış Politikası Değişen Dünyada Ulusal Çıkar, Ulusal Birlik ve Kamuoyu Tercihi Açısından Bir İnceleme"**, 2. Baskı, Alfa Basım Yayın, İstanbul.

Canbolat, İbrahim S (2002), **"Küreselleşen Dünya ve Türkiye"**, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları, Bursa.

Cevizoğlu, Hulki (2005), **"Ya Sev Ya Sevr"**, 11.b., Ceviz Kabuğu Yayınları, Ankara.

Cömert, Servet (2000), **"Jeopolitik, Jeostrateji ve Strateji"**, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul.

Çaha, Ömer (2003), **"Aşkın Devletten Sivil Topluma"**, Gendaş Kültür Yayınları, İstanbul.

Dinçer, Ömer (1994), **"Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası"**, 3.b., İstanbul.

Eren, Erol (1990), **"İşletmelerde Stratejik Planlama ve Yönetim"**, 1. C., 3.b., İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Girgin, Kemal (1982), **"Politika Sözlüğü"**, Hürriyet Yayınları, İstanbul.

Gönlübol, Mehmet (2000), **"Uluslararası Politika İlkeler-Kavramlar-Kurumlar"**, 5. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Güneş, Hakan (2005) "Kırgızistan'da Pembe Devrim", **http://www.siyasigazete.net/sayi_14/index.php?SayfaX=18**

Hablemitoğlu, Necip (2005), **"Alman Vakıfları ve Bergama Dosyası"**, 5. Baskı Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.

Harp Akademileri (1996), **"Milli Güvenlik Siyaseti ve Stratejisi"**, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul.

Kazgan, Gülten (1997), **"Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen Ne Getiriyor? Ne Götürüyor? Nereye Gidiyor?"**, Altın Kitaplar Yayıncılık, İstanbul.

Koç, Oktay ve E.Canan TUNCER (2005), "Güce Karşı Duruşun Meşru Aracı Olarak Sivil Toplum Kuruluşları", **II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı,** 15-16 Ekim 2005, Çanakkale.

Özgen, Mahmut İhsan (1982), **"TKP ve Organize Gençlik Hareketleri",** 14 Mayıs Vakfı Yayınları, İstanbul.

Özüerman, Tülay (2005), "Türkiye'de Sivil Toplum Engelleri", **II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı,** 15-16 Ekim 2005, Çanakkale.

Pazarcı, Hüseyin (1989), **"Uluslararası Hukuk Dersleri",** 2. Kitap, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

Ryfman, Philippe (2006), **"Sivil Toplum Kuruluşları",** Çev:İsmail Yerguz, İletişim Yayınları, İstanbul.

Schiller, Herbert (1993), **"Zihin Yönlendirenler",** Pınar Yayınları, İstanbul.

Yıldırım, Mustafa (2005), **"Sivil Örümceğin Ağında",** 5.b., Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.

Yılmaz, Sait (2006), **"21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat",** Alfa Yayınları, İstanbul.

Yılmaz, Ali Osman (2004), **"Türkiye'de Sivil Toplum Örgütleri",** Milli Güvenlik Akademisi Yayını, Ankara.

Zapçı, Filiz Çulha (2000), "Devlet Dışı Örgütler" **Kültür ve İletişim Dergisi,** Sayı 3/2, s. 99-127.